

Шесто чикаго четврта
на великом таблу.
Ово је из Чину Гугу, Ау-
густу-Таренту, Биску и Кри-
стину

граница	4	ер.
на по година	2	"
на четврт године	1	"
на Србију и ост. друге земље		
година	16	франка
на по године	2	"
на три мјесеца	4	"
у млату.		

З Е Т А

ЛИСТ ЗА
КЊИЖЕВНОСТ И ПОУКУ.

Уредник:

ФИЛИП Ј. КОВАЧЕВИЋ.

Прегледати из Црне Ге-
ре и сва писма шаљу се
само уреднику.

Прегледати из Србије у-
пућује се Велизару Вале-
жићу у Висоград, а из дру-
гих крајева под адресом
Р. Вањавац и Сатиса,
(из Вету).

Прегледати примају сви
важни књижевници и пош-
тарски експедиције. Не-
официјална писма не пу-
скају се.

Број 9.

Ч е т и њ е, 3. Октобра 1885.

Година I.

У с к о к Ј а н к о .

Приповијетка из црногорског живота.

VII.

(Наставак.)

Тога истога дана пред мрак, сјеђаше сердар са својом чељад крај огња у својој кући. Два влашћина из сеља, обртну наелек ражљене на којима натакнута бјеху два велика брава. Дјена се задиркиваху шаљивим ријечима, те на свану крупнију удари у смијех. Медик је вјешто дражио их. Мали Милун сједећи на бабину крилу, смијао се и оп, премда разумљиво није њихове шале. Домаћина, снаха јој и њин, гледаху на сердара, који, мрмљачна лица, пушећи, гледаше према се.

Медик се диже, те се стаде припремати. „Ха, лако ти паклоћу кошурине!“ рече му један дјетић.

„Крупне, богме, па их стане прасак кад се протеже,“ прихвати онај други.

„А колико их имаш, медиже, вјере ти?“

„Ма чега, колико имам?“

„Ма костију у животу, чоче! Ти си медик, ти знаш то!“

„Да се кладимо е не зна! Откуд да зна! Ако је бројно туђе, своје није!“

„Некако дјено!“ прекиде их медик, тобоже оштро — „не пребрајате моје кости. Колико их је, да је, све су на мјесту; изгубити се неће ни једна!“

„Не, ваља, док си при тој памети!“ дода један од онијех ђаволана. „А осим памети и мјенина ти је добра, вјерга, не пропушта, ја мним, ни зноја, а камо ли би кост!“

„И друга је, брате!“ рече му друг. „Постављене су оне кости добро, и обавијене како треба! Гомјала, брате, видиш како се сляло!“

„Нијесо мрави наукула, но моји зуби натукли!“ одговори медик, куцајући се по прсима.

„Знамо, знамо... Није тешко ни зубима патући кад је шта, а за те има, Богу слава! Пространа је твоја инорџа, а дочекују те свуда...!“ рече мали на мигњи значајно на пециво.

Медик саставио руке иза шије, а промовљо врх од језика на крај уста, па их гледа и смије се.

„Не ће, ваља, но од овога мога брава зубима патући! Видиш да се у њ гагледа... Прегрли се, чоче, није но тек зарудјело!“

„Што си тражио, то си нашао!“ рече Јока, смијући се. „Ушкак си их да се колу међу се, на сад оба па тебе!“

„Гаволи, па ђаволи!“ одговори медик, махнувши главом, па цаџе.

Сад настаде опет тишина.

Сердар извадиши чпбук из уста, одиже главу цут домаћине, као да јој нешто напомене.

У коме пуче пушка пред вратима од алије и чу се: „Добра вече домаћину и честито му кроно име!“

Пејо нескочи. Женске се поређаше до врата, у кући.

„Добра ти срећа и добар ми дошло, пријатељу!“ ства куће, ње си ми!“ одговори Пејо, склупиши нагу и зубима се у лице са гостом. Бјеше то човек сердаревих година, помлађи од њега, али једар, здрав и лак као момче.

„Благо мени данас, ово мени мога брата; ње си ми жељо моја!“ рече Јока поклонивши се да му руку целива. Човек одиже обе руке да јој их измакне, па вјасуби с њом у лице. Док се он са сестром грати, Стана и Милина прихвати му руке, па их цјеливају. Човек се пољуби и с њима.

„Петре, како си? Како си брате!“ зашта Јока, па опет му се објеси о гулу. И он бјеше јако дпнут.

„Ујаче, ово ти младога домаћина; до сад га нијеси гледао!“ рече Стана, доијевши малог Милуна.

„А јабучо моја! дај ми га амо!“ рече старац, на узе дјетце у паручије. „Е очева лијепа глава — да га Бог пољуби!“

„Сердарева тазбина!“ шапну дјетић што је пециво обртно, своје другу.

На двору затутиш неколико метака и неколико поздрава му се.

Сердар је грајао, како је већ он могао, отпоздравајући.

„Ево их, мајко, пуна кућа!“ рече Милца.

„Пуна, а да како!“

Нека их! Добро дошли. Наша је кућа ваља пуна бјавала овога дана, па ће и посада, ако Бог да!“

„Камо сте ви!“ граку сердар, улазећи пред њима.

Бјеше их шестина, све људи виђени и лијено одјевени.

Женске их позиваше у руке, редом свакојега. Јоке их називаше именим; оне двије, Стана и Милица, снебиваше се мало; видјело се да им људи цијесу добро познати.

„Ха, весело, весело!“ гаврику сердар, да је слијем у ушима зазвонило. „Сједajte људи! Камо ви женске? Јоке, остали пригањe сад, намјести овим људима да посиједају! Петре овдје ти! Лука, Марко, ти Чевљанине сједи, сједате. Што ћу вам ја, кућа мала, а вас много. Може сам бити!“

Сердар је све то изасуо онако у душах, не чекајући ницијег одговора. Чисто би се рекао да је грађао, само да себе загуши и да прекрише своју сјету.

Људи, пошто посјодаше, стадоше пуцати чибуке. Јоке се призелонила уз брата, загрлила му врат једином руком. Топико га желина бјеше.

Сердар одигнувши главу, праћаше оком кђер и не-вјесту, које отчелиаху један бардачки у вуглу.

„Ја мним е сте у гомили дошли ту до раскршћа, па сте отуда један по један, као . . . хм!“ поче он.

Сви се насмијаше.

„Како ћемо заједно доћи? Овај с Чева, овај Цуца, пае три из Ријечко вадње, тај до тебе и он отуда прео брда!“ одговори Петар, шура му.

Она двојица за које Петар помену бјеху са Цекаипа, његов бравственици. Цуца бјеше Радојев брат, што је истог дана с Владиком говорио. Одранић бјеше један од онијех те еу у Дузи с Јанком у чети брата.

„А хоће ли која од палијех женскијех доћи?“ запиташе Јоке брата.

„Неће, — некако не могуће!“ одговори он.

„Е, немогуће, а од шта?“

„Нека им чоле, може им бити!“ прекриде сердар. Па опет мало блаже:

„Ето имам залуду три сестре, на ни једна да дође у род данас, као што је обичај . . . Може им бити!“

„Што не дође мајка ти, Спасоје? . . . Њој је најближе, а она је најпотоња из ове куће поведена“, запита Јоке неког згодниог примањасеог момка.

„Бога ми, право ћу ти казати, нагопни сам је. Па се шћивала све до јуче, е хоће, е не ће . . .“

„Бога ми тако исто и моја стопаница!“ дода неки брката, средовјечан гост.

„Милица, кучка је ли?“ запиташе сердар. „Вјере ми и непаметни кад сам је видло!“

„Ја знам рашта је мука женскијема да доћу. Страх је слаке да се не занлаче, кад прекорачи овај праг, а то не би лијено било!“ рече Петар Цекаипани.

„Ха, бога ми, то је! Тамап је то та, но и мена би мука показати!“ рече Спасоје.

„Некаге људи, пребрдио сам ја све!“ прекриде сердар, па одмах викну:

„Милице, камо та ракија већ!“

„Та сво је, тага!“ одговори Стане залуђено, јер већ почела бјеше обрешивати. Сви то видјеше осим њега.

Пошто се обрешиде сви и кад дјевојца остали бардачки пред она, па се одмаче, мекик уђе, називани „дobar вест“.

Сви су га познавали, те се сви — осим Озришћа — залудино кад га видјеше, јер знадијаху да не бјеше зналица.

Пошто се и он изљуби са свакијем, и за здравље улпга, сједи.

Петар ка да очима пгаше сестру, тако је гледао, па најзад рече њему:

„Јеси ли данас па Црмине?“

„У данашњи дан сам кренуо отуда!“ одговори мекит.

„Бро зар пеђе, видно некога, па сврнуо староме западу на шће?“

„Бро све у старога знамца и бине још за неколико?“ одговори Јоки и уздахну.

„Шта би, за Бога?“ зашта Петар у чуду. Сви остали обрадуше се к Јоки.

„А ето, имамо раљеника у кући!“ одговори она.

„Раљеника? кога? ко ви је раљен?“ стадоше питати сви једнака.

„Чорјек један у“

„Који? откуди?“

„Из свијета!“

„Е, из бијела свијета!“ прихвати Озришћ, — „алп, вјере ми, добар чојак, као да је међу нама растао!“

„Црпгај сердару, вјере ти, шта је то!“ рече Петар.

„То је лако испричати!“ одговори Петар. „Но прије да скласимо зог грло, још по једном. Дај, Стане, сокоас, послуши!“

(Наставиће се.)

С. М.

Оковани Прометеј.

ЕСХИЛОВА ТРАГЕДИЈА.

По Волцогену.

Посрбио

Филип Ј. Ћовачевић.

Прометеј, титан, син Јапетов.

Хосајис, божанствени ковач, син Зеусов.

Пратос (омаг) } сестре Хосајистине.

Бидја (телпа) }

Хермес, чауш богова, син Зеусов.

Океан, бог мора.

Оксантос, његов ћери.

Јо, ћи Аназова, зублавица Зеусова.

Збана се у стјепинама на Црном мору.

Хеџајст, Братос и Бија. Међу њима весан Прометеј.

К р а т о с.

На мјесту овог ово — у најдаљем
Крају земље; Хеџајсте, сада
Спомени се ошине ријечи:
На летици неприступних стјена,
У окове јаке, испреломне,
Окуј чврсто овога злијонца.
Он је славу твоју, — драгоцјену
Искру огња украо и дао
Смртницима: зато мора кајат'
Боговина грехове, да призна
Својомућност Зеуса и да се
Човјечанске одрече зубана.

Х е џ а ј с т.

Крате, Бија, цјерне моје слуге,
Вама ништа не смета извршиг'
Заповијед ова — али мене
Страх и трепет узвати видеи,
Да у овој пуштави сам дужан
Себи бога оковат' ероднога.
Нето морам срцишња бити;
Зеусова не смије се прели, --
Јер је тешко с њима ратовати.

(Прометеју.)

А ти, сине, правдице Темиде,
Онај мудри, како лу то тужан,
Тобо тужног у забити овој
Оковати? — Ни стоне ни гласа
Ту дуднога нисда стјихи не ће;
Само олтри жарошета зрани
Продираће — сматнуће ти лице!

Твима ноћ ће пријати од тебе
Врело сушно уздишати, али
Мрава итима бишаће ти телу,
Мушкетси се — а најачше језику,
Куде ће ти нараг утробиче,
Вљаве оно гор о оцајане,
Што још твога спасакеће нема!
То ти је плаод труда и зубани
Што си стеча' живиши за дуство; —
Ти, који си, пр осеши пљеву
Нобеснија, човјечанство мртво
Оживио, најеранију казали
Морани тријет. Растегнут без спања
И згрченим у гвожђа ноглама
Увијек ћеш чуват' ове стјане.
А илако и јадиновао,
Ванијао на небеса, ће 'но
Бог скорјисем господством управља, —
Вадава ти сузе и уздас:
Ник, ти се смиловати не ће!

К р а т о с.

Што окдасви, тугујем бадава?
Богомрски зар ти није мрзан? —
Онај што је твоју моћ отсо,
Па њом своје надарно дуде?

Х е џ а ј с т.

Крв је брацка веза повајача!

К р а т о с.

Толико ли приједи код тебе
Ријеч оца? — Ње би се имао
Вини свега бојати, ја мислам.

Х е џ а ј с т.

О зајста сувос си ти, онак!

Б и ј а.

Твоје сузе пљему не помажу;
Не отежи, кад користи није.

Х е џ а ј с т.

Сау бих моју промао вјештину!

К р а т о с.

Што се титраш с њоме? Овом бољу
Гарем ова ништа није прва.

Х е џ а ј с т.

Што је у дар ко други не прами?

К р а т о с.

Ви богови не можес себи
Избирати господства; јер нико
Није осам Зеуса слободан.

Х е џ а ј с т.

Знам, зато се протипит' не смијем.

К р а т о с.

Дакле на рад, међу му оное,
Да не види отац, ће окдасви.

Х е џ а ј с т.

Окови су ове на ладуку.

К р а т о с.

(Диктује са Бијом Прометеја.)

Држ', наби му алку на зглобове
И причавај гвожђе на стјанци.

Х е џ а ј с т.

(Ставља Прометеју алку на десницу.)

Свршено је!

Б и ј а.

Мичи јаке, јаке,
Стегни добро, немој понуштават'
Овај зјаја и тешке би ланце
Раскинуо.

Х е џ а ј с т.

Ове чисто не ће!

К р а т о с.

И ту други! — пона се увјери,
Да је нешто мањи од Зеуса!

Х е џ а ј с т.

(Везује му и ланцу руку.)

Ове ланце тек он срупит' може

Б и ј а.

Крва прси му прождени, ма чврсто,
Оштри зубач жељезнога клинца.

Х е џ а ј с т.

Ао твојих мука, Прометеју!

К р а т о с.

Ти оклеваш? ти жалши душмана
Зеусова?

Б и ј а.

Пази да сам себе
Не узмораш жалит', Хеџајсте!

Х е џ а ј с т.

Зар пе видиш овај грозни приказ...?

Б и ј а.

Ту праведну клану за зликовца.
(Крату.)

Де стегни га ланцима оного?

Х е е а ј и с т.

Шта још треба? што зановједат?

Б и ја.

Заповједат и говорити јасно:
Сазиј доле, закљонџај му ного.

Х е е а ј и с т.

(Поште је с Кратос замакао окове.)

С мало труда наш је поса? готов.

К р а т о с.

Удари му уске букагије.

Б и ја.

Али јако; ти си одговоран.

Х е е а ј и с т.

Опак језик, а сурове црте
Сагају се; лијепо ти стоје.

Б и ја.

О слабију, окорјели начин
И мој глјав немој исмијават'.

Х е е а ј и с т.

Одлазимо! — он је везан јако.
(Одлази.)

К р а т о с.

(Прометеју.)

Сад се вадити, сад божица кради
Славу, па је даривај људина!
Што ти могу они користити?

Б и ја.

Лачао је ко те је назвао
Прометејом! — Да си Прометео,
Не ба бричи на врату имао,
(Обојеца одлазе.)

Пр о м е т е ј
(сви.)

О етеру света! о ваздуху,
Виа, који се лако таласате!
Неизбројни валови пучине!
Земљо мајко! — ријека извори!
И ти око пеба свевидеће:
Погледајте на ме! — Ове муке
Ја бог један од богова трпим!
Моје туге неизбројна дџета
Срашно ће ме грисити окована —
Тако ми је бог богова река'.
Авај мени! — двојеструке муке
Морам мучит! Једне што ме муче,
Друге што ми у напријед грозне!
А печали и невоље моје
Без рока су, конца и времена!
Ма што зборим? — Та све ми је јасно:
Ја знам прошлост, знадем и будућност:
Што је било и што доћи мора,
И судбину, што ме сада гови, —
Мени није ништа непознато.
Све ми треба мушки подносити;
Моћ морања непродобљива је;
Но треба ли да мучим? и јако
Своје јаде називају мучени?
За то што сам добро учинио
Људском роду — осудили су ме!
Свијом сам огњем са небеса,
Па га у штап одио джувина;
Људи с вине научил брзо.
Све вјештине — богате добитке: —
То је био грјех и злочинство,
С којим су ме затворили ође.
Аох, аох, аох! — ... Какав штропот?
Непознаник чеми! — Је ли смртник?
Или бесмртник? или објавоје?

Ко долази у ову пустињу?
Свиједок неки мојих мука? Што ли?
Да гледајте богомрсног бога
У окове. Он је заслужио
Гњев Зеусов и свих небесника,
Зато што се брицу за људе
И био им вјеран пријатељу! ...
Ма што је то онст? Она зуча —
Као да је лепшиша крила —
Ваздух стече под ударцем пера —
Што је да је, ја се часам, бојим!
(Ожавице се поклажују на висовима.)

П р в а О к е а н и д а.

О не бој се! — пријатељска чета
Похаћате међу ове стјене.
Звек чешћа продије и мора
У дубине. Свики стид и ржњен
Потресе нам и разгата тако,
Да смо сјеле на крилата кола
И ваздухом довозе се амо.
(Слазе са висова.)

П р о м е т е ј.

О богате у пород Темиде
Дивна ћедо, ћери Оеана,
Који земљу неуморним током
Својих вода ошкољује: глетте
Мене тужна у окове оље! —
На литица овој испрестану
И завити недостојну стражу
Морам чуват'!

П р в а О к е а н и д а.

Видим, Прометеју!

И на очи море суза скочи
Мени тебе гледајући туге,
Те у гвођђа на камону томе
Мучиш муко! ... Да, господна нова
На Оливиу на криљу оједо;
Но миломе прљаву неправедно
Зеус суди и свлакоје чести
Проклетна дјеловица Титана
Ушћује.

П р о м е т е ј.

О просто да ме је
У утробу земље, у дубину
Криво Хада, у бескрјини Тартар
Затворно и у љуте ланце
Ка' вилого до сад, окова! —
Само да ме није на поуту
И веселе душманима мојим
Овом врху на видик взино!

П р в а О к е а н и ц а.

Ко је тако кавскога срца
Да се томе радовати може?
Ко у ерцу не осјећа својом
Сажалење у мукама твојим?
Сами Зеус, Немикодевина,
Раузуздана и вола и миса!
Нагоне га да Уранов пород
Гони, глаци — и он преста? не ће,
Докле своје срце не наслади,
Ил' се когод нађе, па превару
Да му свијо претме господство.

П р о м е т е ј.

Ко је његов епититар урабао!
Ал' бадава мелене му рјечи,
И бадава прјетње и ласкана,
Док ме свих окова не пини
И болове ове не одмисти,
Заван чепа, да ми ништа лажем.

(Настављење се.)

Учитељев Рабош.

Блажин Филип I. Ковачевић.

(Наставак.)

II.

Писмени људи козацирају, кад се докоде, хоће уиети да заправо један другогме у библијотекте. Та се страст уочиљакма тако у крв унила, да у кишаду случају једна ако једну, двоје низике нађен; од хиљаде пољакима једна ако се једна, два с тобом ширно на дивану зааратарају. У томе погледу нијесмо ни ми то од другејих постали; кадгод смо посећивали своје колеге, али по знању своје другогме, увијек нам је прва брста била да прогледмо њихове књиге. Тајем прегледанме дошла смо до ујерења, да су књижнице наших учитеља у одмасте сиромашне; у оће говорећи, кад свакојета смо оназали такве празнине, да ту није могло бити рјече о никаквом избору, о никаквој селекцији. Тај недостатак морале смо многогме опростити обогнативих економичних разлога, али већини смо га уписали у грехе због њихова равнодушја и немарности. Призанајемо да је учитељски сталеж збога сврхотња да његова позвана сретству не могу ни обичне потребе подиравати, а ти се дају у свему оправдати; поздравља омет учитељско мјесто, удаљено од друштва и књижничких саобраћаја, називајемо својом оскудињу у књижничким збиркама: али учитеља, који су близу књижничких средина, који су у непосредној комуникацији са ученицим и мушуним људима, не могу ни чиме оправдати своју безбрижност и немар. Такви учитеља, а тихе има највише, ако и више у стању да готове новце набављају књиге, могу омет све што им је па ту цијељ од потребе код другејих пољакима. Тајем зајамљем в читалеж напредују у своје знању, а што је најважније, не заостају изатра у својој струди.

Други омет учитеља набављају однекад књиге, али читају много в разноразне ствари, али прво гледа онга, што заједно в развајале њихова знања и позна. Далеко учитеља нијесу ни кад од знатна; нагледу као путници, који су у књиге далеки град кренуле, па се часом заустављају бегућу којег седе. Докга они могу бити свестрано образовани људи и продуктивни духови, али своју дужност, које су се приимали, не хоу никад сважесно вршити. Први учитељ нема се када бацити савременом књижневноћу ни читалеж романа в приповједака; његово учитељско образоване в напредоване у истоме низицају толико струка, колико ниједан другеј сталеж. Само обзалан в трудољубив радника у томе правду достојан је свога позва; само такви учитељ може се вјерити и у развојекте стојати са оним великим бронеом, то на себе носе.

Кад бисмо гавтелима саветовали, које су им књиге од потребе да вабове, то би ви на прво мјесто препоручили најбоља дјела на педагогје, методике в дидактике. За оваина долазе и првостане науке, историја в географја; па онда етнографја, списци, лингвистика в математика. На богословске науке учитељу је доста знање о стране, оне одјекне вимати, који су му зајавили да га учтиве у вјери в моралу као добра хришћанина, а постоју когај може в друго подучити в од користи ни бити. Ако је учитељ још у таквој мјесту, је се знајука подржава в глеи, а ми тога у Црној Гори још немало, онда од мора, осејнати потребу в музикалном образоване в зато му је нужно да вабви давање в боже саставо тога жанра в да се упознаде барем са знаменитим композицијима. На сваки ваши учитељ би морао барети у неколико бити вјетр цијело, пријем тиме може јакко упливствати на складно превајале њакога гласа в говора.

Као допуњу наредених дјелима, требовало би да учитељ има в један а оскинов в трајекте, јер је в свако гавесно скопачна споменија струја в времена. На кошкетку за своју стручну колекцију, да наш учитељ вабави и вабље српске појете, тим би разширио омет својој бодљекти. Даровати јесиница, као а сва вабави ометалејавне књижневноће, ометнејућу душу в срце в читалаца, а племените душу в срца виме су побода одржала, него све Наполеонове бариете.

Толкио в избору књига учитељских: како се вете прегледају в оцјенују, то ћемо у вдућој блажеши вабети,

III.

Мјесна књига није тако лоша, да ја ће човјек не би могао бити никакве користе изводити; ниједна опет није на тако свршена, да нема баш никаквог недостатка. Ниак учени својот треба да одбаци дјела, која не одговарају својој сави, а да њима претставља оне унио производе, који су му в боља в лепши в кориснији. У томе се књижневноће служи са критиком. Критика је сважесни судјаја у литерарном трибуналу; она неумитно побита свакоји спор и зајевнују, вашири у свакоју куку в заварку, раздржеши свакоји чвор, срапши в боду в лому страну дјела, да онда издавокрине, не обзирјући се на никога, вабесе свјетљу на вишеда своје мњење в пресуду. Ко жели купити какеу нову књигу, мећу остајемље ваља да се заинјерти и о томе, какав је суд о њој у књижневноћ-критичним листовима, шта мисле о њој људи струковани. — Је ли кавта вама књига надржала критику. То се препоручује оуде, што се уније свестрано се с њиме упознал, да јавности прета о њему своје мњење. На ту су цијељ зато в позвани пекунци људи, специјалете, који су таквоме задатку потпуно досрели. Такви људи треба да реферирајемо онда, кад им је дјело свршено познато. Ово ни на савиу саво прегледано, прегледано, него економично в свестрано претрета в то бе никаквог обзира на псеца в на гласителја. Док на тај ваљачи могу се оми сматрати као самјетачи, изодужите вабе повјерење в бити читаоцима од користе.

Дого в ваљку напу жалост морамо признати, да тога код нас нема; има, ако има, то је врло риједак случај. Највећу правдица в српској књижневноће то је сважесна в обзалан критика; збога недостатка им ваљемо у многоме чему, обзалан смо, па изостајемо в оће, је би могли вабви поузданим корисним надрјеј ступити. Учитеља, наставници, озаидаци, сва читалачка публика, в заведени су којелим, не знаду што је вриједа а што није. Које се једнако труду свакојерном зелети са књижневноће наше књиге. Какав здрље ометалејавне виму отуда по унио разва, је се в дубокој вјерности в томе не треба творити, а оће ма до дућубић престојавије; морам само гавно каглатати, да њуљажневноће никад не престава квалитет, нечи квалитет, а она је возана за критику као рокат за месо. Је је критике, то је и књижневноће; је нема прве, ту претаја в друга. Овоме разлогу не треба доказа: он је таква истина као који ми драго математички аксиом.

Посматрајемо како в ближе начини, којим се данас готово в свни нашим листовима оцјенују унио променом српских књижневноћа. Те оцјене су тако бесвјесне, тако брљавне в несрпете, да би се човјек морао на њих гавно бацити. У неколкој редакца, често пута у два три, састоје се цијеље рецензија: почетак, средина в свршетак цијеље критике. Тако стоји нагласно:

»Корисно дјело! Ницај је свој задатак разумно в дубоком познатељном ствари свазидно в ријешено»

На другоме мјесту кажу:

»Књига нам се врло допаде. Ова садржи: (в ове прешпу поглављеје одјекне на ваала ендражне). Не своме ујерењу ни препоручујемо ово дјело најтоплије.»

Пекти уредници в издавачи листова приимају такојер в првоствале рецензије својих сарадника. Те рецензије бивају печатане бе никаквог даљекг негитивања. Колико се веираде тјектељ научном не чини в кривота мњења у публику не увода! Обично се догађа да свршетци том приликом реферирају али па уаар шичећ, ако им је пријатељ, али на његову рету, ако им је заговор. Тако в издава сличне рецензије обично су ширине, растегнуто бе никакво свесе, а што је поздравне, издућу своју претрапу тенденцију омиа великим апологетичким в инвигарационим похвалом, али омиа заједљивим подбадањем в промјоном. Тада се вели:

»Ма ко што каже, рад г. (в ове му се вавде поључено име) јелива је до данас у ваљој књижневноће, који стоји на врхунцу својега времена.» —

Или дражујемо:

So weit von der Gusha. Das Heer anderer scherzhafter Anzüglichkeiten hingen, ist durch die Meinung des Autors, welcher da schreibt: „dass dies sein Werkchen nie zum Geacht der montenegrinischen Säufer gelangen wird“ hinlänglich wiederlegt. — Auch würde er diesem Commentare nicht zürnen, denn er lieterie der Öffentlichkeit ein Werk und ein solches kann sich — um seinen eigenen Ausdruck zu gebrauchen: „der Kritik nicht entziehen.“

Ein montenegrinischer Säufer.

Толико нека буде за Гусе речено. О другимъ шаљивимъ уреданима не се Г. Коцу чудити, ер ња, као што воли, мишљено: „Да књижица ова ибѣова, илгда Присторцима у руде доћи неће.“ Са њоу стране се далеко сва размислити дае. — Нека се онд каже овога малогъ толкованиа, кон му противности, мора урешити не на, ер се двоу ибѣоу свѣту обиравадноу, зато се оно и неможе, — да се ибѣоимъ рѣша зборимъ, — „критике илноручити“.

Еднѣ Присторскій ибѣвац.

Жена по Шопенхауеру.

(Частвам)

П Р А В Д А.

Видјел смо какви је ум и какво је срце у човјека и у жене по њиховим индивидуалним особинама.

Да видимо сада какви се покажују у онома што је њихко из друштва људског: у правди и непрадиности.

Недавно рекао је један моћан говорник: „правда је њихкоме могањима друштва“. Стоји ли ова мотарова? Ја по знам. Можда само показује природу и основу њихког ове установе.

Па љубо, да видимо шта врједи жена кад је питање о правди. Ужасно питање.

Шопенхауер не охљјева, но попрјекое вади, да је жена по нарави својоу неправаична.

Па и Прудон, исти Прудон, још немилосрдјакје горети жену С њима нимад бисмо још више да расправљамо.

Али да починемо расправу са Шопенхауером.

Жене су — вели он — љико из којихко [Овему што се тиче правде, правдиности и свједости. Не ера и чиме се ст је глави и миши женоина. То долази одујне је и њихко мако добро воље и рази ми сја и, што још воља отожла ову махну, што је природа, не давајући жени снаго, даа јоу у замјену за то лукаство, да би јој тишем заштитица слабост. Отуда истинитица приредност женоина и недоваљна својност жене да ланке. Да ња своје душе и своје наине, слон своје рице, биз рогове, ибела жаоку: жонј је природа даа за обраму претварља. То ма њој подирује снагу коју човјек дрине из својих мишића и свога ума. Претарља урешко је жени, и најмударјој и најјуданјој. То се јој тако урешко као и ма којој другој живини која се брани, кад је ко нападне, онаим што јој је природа даа за обраму. И вршећи тако она до неможе ја да има права на то; због тога скоро је неможе јаћ жену која би била искрена и која би увијек истину зборала. А због тога омет нико тако лако као она не може да докупи кад се ко други претвара, те није наметно служити се пред њом тим оруђем. Из то тешкога махне и њених пошљедица напре и све остао што је у жене: њена дволичност, неврјество, издајство, пријавара, небагодарност и т. д. С тога се жене много чешће криво криво него дуал, те не може ваљало рјешити и питање: е да ли је њихкоме тражити од њих прасега. Догађало се више пута да се гонобо, који ивижу свега доста, ухваћене у дуљанима у краја...“

С намјером сам ивиано цијељу бивуици Шопенхауероу притижа само. Јер ће нам ваљати.

А свд прва вијош: „жонј су њихко од човјека у свему што...“ в т. д. Ано су њихко само у њемем, одга мора бити да има ваљно у чом су више од човјека. Али исица то не пражмаје. За луду је борити се с њим. Хајмо дае.

Претарља, дволичност, ланке, лукаство, приредност, неправичност, небагодарност, неврјество, кривозаједство, пријавара, краја, издајство — ето то је судбина жени!

На почетку свога одговора морам казати да исица брка двје области: област борбе и област сарадње. Починмо са борбом.

Иваа раздвољати два случаја.

Прво, лукаство је жени то што снага човјеку. У животиу живинском, те ће рећи у жељоу борбе, сила и лукаство стоје у свени — на јо и оправдано једно и друго. У животиу човјекаском, те ће рећи у животиу сарадње, нешто (да не речемо много) је остао од живота живинског и борбеног, те ћемо домета наћи у том случају и силу и лукаство једно према другом и једно у друго.

Зар Шопенхауер не признаје да је сила у човјека? Па што се онда чуди и жали на лукаство женоно?

Ево њених истих ријечи: „Природа је даа у замјену лукаства, да би м тишем заштитица слабост.“ Да ња се заштитица слабоста! Далеко жени је у оношности од човјека! Ие стаја је лукаство њена законита обрама.

А Мало јакое: „Природа је даа жонј претварља, да би се бранила и штитала“. Омет да се брани! Е па није ли то стајао и приредној борбеноу, које исица има у виду?

Да би разумо сваку сумњу, он „лукаство“ урешкоје међу природу човјека, а не само у: дуби, наине, рогови и т. д. Ето: на њевој живини и човјеку Дарвинијанског одабрања; нема гу ни збора о удружењу, о сарадњи, о цивилизацији.

На што зборити о правди? Ијен је оваје само о праву на законито праву. То и сам исица признаје кад каже: „радоћа тако оно до неможе знају да су у свом праву.“ Право! Ријеч је ту. Али ме буши оно што каже: „до неможе знају.“ Види се, да је у том свом тарљену био несигуран, да му је преко био помућен. Не „до неможе“ него „свршило знају“ — требало је рећи. Борба, било силом или лукаством, без милосрдја је, у природи и у људском схваћању.

Али има и други случај.

Узмимо да се не налазимо у отвореној или приривеној борби, него посред цивилизације, то ће рећи у погинују јерархичкој сарадњи основаној на правди.

Човјек се одрекао силе: за што се и жена ве одрече лукавства?

Прије свега, као што сам већ рекао, није исица да се је човјек одрекао силе. Сила се може заштитица и искривити; по ивице има, па је и сванијем законом осветљати. До неможе томе има и лукаства женоног, и било га ваља, и не може бити да га не буде долаје је тог силе у човјека.

Али узмимо да се је патамо исица човјек потпуно праваичан и добар: за што се жена не разоружа пред њим?

На то је одговор:

1. Ако је овај човјек узметак, ваља му да њаје и жону која ће бити узметак; те не била увијек, до душе, и онда одговорност ваља само на његов вабор.

2. Ако тај човјек не вађе жену, која ће бити у узметку као и жонј, то долаји можда отуда, што женека половина рода људског није толико наредована у разниту споме као мушка половина, чом се пије чувају, јер страх траје њеко врјеме и послјеје оношности које нестане.

Али оставиома на страну борбу и њен несврјени прјиваца

тардија. Умиљко је се находио у стању праве цивилизације. Зар ништа није кадро да нам објасни неправичност же- ниу?

Писац сам каже : „ до долази студ што је у њих мало добре воље и размислила . . . „ Доста шта је правда, ако не иравичност у односима свијета моралног и практичног — као што је иравичност правда у односима свијета умио и мисле- ног? Правда је дакле циљна тих одоса свијета моралног. За савињање и оцјену те циљне хоће се баш оно про- странство ома, овај замашај духа, она јачина расуђавања, које нема у жене.

Жена гледа потанко а ојежа ватрено; поглед простран и суђење зрео; — два лица а иста ствар, — нијесу њои по- сао. Жена је дакле по ираваа, но рођењу, кртовкада умом а пространа срцим. Ђена иправичност пошљедица је њене кратковидности; и то је ваља, само под новим обликом, прва и једина тужба против ње.

Стигли смо сад до најтеже тачке, и само ће нам плаћа- ти да пошљамо забуну разгоионо, на да нам се дијело пита- ња у јасној свијетлости укаже.

Не треба рећи : жена је и о п р а в е д н а него треба рећи жена је несправична.

Ова разанка погледа као дјетињарија. Но ова је дубока и одлучна.

Правда има своје спозове. Она има двије стране, два да- ка: 1. иравичност, 2. милост.

„Иравичност“ је рода мушкога, „милост“ је рода женскога.

Шта је „иравичност“ у самој ствари?

Латинска ријеч „aequus“ значи „раван“, „једнак“.

Иравичност хоће, да се људи, који му драго била, за

иста дјела њи је јак о казне или награду.

Савном по његови дјелу! Ево иравичности.

Дјело. На ко не ће опазити, да ми ту подмој а ону исту необавиженост, у којој смо се наизјави, кад је била ријеч о умљу и о науци?

У науци, рекао сам, не видимо њако једну ствар расуђе- ња, која одговара ономе што је о дјелу и о стварима и догађајима.

Но то је само половина дјела које ми има да изврши; остаје још друга половина, а то је: интуиција, емоција, која одговара ономе што је о дјелу и о особити у њињави- нама.

Јер ако циљнаде којим му драго начином и налице једна на другу, нијесу икак истовјетне међу собом.

Или боде рећи : т и н о в и истоје само у нашем обра- жењу, у ствари самој и н и д и в и д у е су једно, које постоје.

Првимије овај називак на правду. Оно што је иравично у правди одговара ономе, што је ош т е и г л а в н о у пошља- јима и у дјелима суђењем. Али ко не зна, да нема ни днв- је ствари сукоде и стовјетне?

Умал љокар рећи ће вам : у свијету нема боде ст, има само боде сивика. И исти начин може рећи судија : нема кривине, има само криваца.

ШЕКСПИР С ОНЕ СТРАНЕ СВИЈЕТА.

У погледним листовима читам ову биљешку :

Савним је иравно да су у Антиопа све ствари о ренуте вапокоје те се можда не биемо имали ни зачудити чувни као чланови Шекспировог Друштва у Мелбурну (Аустралија) читају расирасе где дохуљују да је Шекспир „јакити чојак“. Г. Е. Е. Дил, писави неке такве расирасе читаве у том друштву 7. авг. о. г. „може допущити да је Шекспир био јунак, но само у смислу Карлсина“ — а то ће рећи у емицијом, показује. — А како да се боде прегула тачи писави којн, као што г. Дил мухрде примјетје, није остало никаког трага у свијету те живљане наскоро пошље његове срце, није имао никаквог „тјелца на периоду носље њега, који није ни образован ни умичијено вицјече ирартера, који није ни у једној особитости „и малености иправно свијета, кога је морал управо двављачки,

Једном ријечи у свему на свијету, било да се куње или да се прода, да се проваоди, поучава, суди и т. д., има само појединачни случајева; ош т и погледа само су зашпињени.

Кад се тиче примјене (а живот у тјешем смислу своје није ништа друго вако примјена), једна постоје ваажност свега што је „особито“.

Ко је судија „особитоме“? Њмо други њего жена. Ако дакле уз чисто умље, које стоји на страни чојаче, ваља при- звати у помоћ и интуицију женину, — онда и у области правде, за иравичност чојача, који олажа само оштити и главни карактер стварица, ваља признати у помоћ и милост женину, која види појединости и ојежа ии значај а замашај.

Та ријеч „милост“ врло је негодна или бржег врло ирвачна.

Она се обично употребљава но навици, али, као и све друге ријечи, које означавају појмове конеуале и у замекту у свијету душкој, и она је омотана поирчином.

Мјесто милости иравичи је било рећи : симпатија, љак- ност, тачина, емоња, такт — све саме варице, који прилаче жена, прати у којима се аскажују варичне особине чојача тијела и лене душе.

Оштити у колико је љак чојаче прит, то ће рећи : про- судити с једне стране колико су да њега упалили спољашњи узроци у спољашње околиности, дакле средина у којој се налази, а с друге стране колико је душа његова према особеној природи својој била пријемљива за те спољашње околиности, посред којих се налазила, на из тога изводити закључења о томе, хоће ли се ирвач поирврати и шта треба да се чини у име закона, како би се друштво ослободило од једнога насиља- ника који му смета и умешава га, — није ли то најискутни- шће и најзаплетеније психолошко питање? И није ли само жана са својом чуљавостом проиваљачности позвана да то пита- ње ринеше?

Не само при уму и срцу, него и у дјелима љаквим, у њаквим великим манифестацијама спољашњим и друштвеним, као што је в. пр. прваја, онајма два лица.

Два су дакле елемента у правде :

1.) Дјело.

2.) Ирачност, која га ублажавају.

Та два елемента одговарају ономе што има сличнота и итуација у једној и другој у епитимичним случајенима.

Још кад је била ријеч о умљу, ми смо видјели да чојаче ојењује оно што је г л а в н о, а жана оно што је о с о б и т о.

Што је оште, главно, слично, истовјетно, то је и р а в и ч н о с т.

А што је одвојено, посебно, различито, инако, индивидуал- но, то је . . . њемоко ријечи за то! Или да речемо има једна ријеч која би била колико толико надлежно иравичности, само би је ваљало схватити у смислу епитимичне у унутрашње правде а то би била : п р и с т р а с н о с т.

Пристрасност, тако схваћена, врлина је.

Било како му драго, и правда је родо ојежа.

(Наставаће се).

и „чије храмје имају толико исто разлога да живе, raison d'être колико „Арапске Ноћи!“ — „Шекспирова дјела не могу ништа одушевљати на чистоћу, ни на истину, ни на милост, ни на икакво елементарно душе.“ — „Њука спољашност врлине,“ но нема ни у једној ништа што би било налик на јунака; а јунак- ина, и ако се могу наћи у њега, инак су : Корделија, Имоген, Миррада, Порција, Розалинда недовољно и све заједно дакле мање врлине од Лонгеловога и Емилијевога. —

Друштво, забележено емицијом г-а Дила, одговорило је разгору о том „разнакљостиву“ на други састајки док ми пристасмо уз његово паљење, у ту тамну област не уде винне свијетлости, ни то разумијемо његово ум, а не Шекспир, као што он вели. Још је добро по њега што као да не покрече жеља за просявањем и за парадоксом, као љакну разгасача свакојакви несмислена и Шекспир. Он је на престо њето виња врта оног чојаче те закљича суице што њега да ми уплаи аулу.